

מבוא לדעת תבונות

אוצר החכמה

אוצר החכמה

יתרומום המאציל וישתבח הבורא, היוצר והעושה כל נעשה על כל חסדיו המרובים אשר החיינו וקיימנו להוציא את הספר הנודע בתהילות ישראל: דעת תבונות עם הפירוש: אור השכל.

הרמח"ל - איש האלוקים אשר התגלו אליו מלאכי אלוקים חיים כבש את עולמה של הקבלה; ועם ספריו דעת תבונות ודרך ה' כבש עולמה של מחשבת ישראל. אחרי המורה הנבוכים (ובמידה מסוימת ספר המדע וכמה הקדמות של הרמב"ם) לאט לאט טפס רבינו הרמח"ל את המקום הראוי לו: ראש שבטי ישראל. אין רב, אין תלמיד חכם, אין הוגה שלא נשען על דבריו, גילוי והגיונו של הרמח"ל שכל תורתו - תורה משה מסיני.

אין ספק שעולמו של הרמח"ל זה עולמה של הקבלה; עם גילוי התקנות של ישיבה של "מבקשי ה'", ועם הלימוד של הזהר במשך כל היום, ובנוסף לכל חיבוריו בקבלה, מסתמנת דמותו האמיתית של החסיד, המקובל והקדוש.

החידוש הגדול אצל רמח"ל בהגות הקבלה הוא: שידיעת חכמת האמת אינה ידיעה טכנית בלבד, "שלדעת רק שם הספירות והפרצופים וכל הנמצא בהם, כלא דעת מה טיבם, ולמה הם, אין זו ידיעה כלל" (מ' הויכוח עמ' סב; לח-לט). חכמת הקבלה איננה רק "חכמת סדרי פעולות המאציל", אלא חכמה עמוקה המתארת והנהיגה האלוקית, "איך יוצא [הכל] מן הרצון העליון, ואיך מתנהג הכל בדרך נכון מן האל האחד ב"ה, לגלגל הכל להביאו אל השלמות הגמור באחרונה" (קל"ח פתח א, עמ' א).

הרמח"ל מחלק שלש כוונות בחכמת האמת, שהם בעצם שלש כוונות - זו לפנים מזו - בתכלית הבריאה!:

1. עיין אגרות פתחי חכמה ודעת, עמ' תד: "שלשה מיני ידיעות זו לפנים מזו יש בחכמת האמת, והם נמשכים מידיעת הכוונה של בריאת העולם. הכוונה השטחית הוא שהמאציל ית"ש ברא את עולמו לתת מקום לתוארים, כמ"ש בריש אצרות חיים, שהוא לקרוא רחום וחונן אך אפים, וכיוצא. ואחר זה נמשך כל ידיעת האילן הקדוש עם כל ענפיו. וזה נקרא ידיעת התוארים, לדעת כמה תוארים יש, והיינו כמה מדות, כמה ספירות, ובאיזה סדר הם מסודרים, ואיך נשתלשלו זה מזה, (ואיך) (ואיך) הידיעה הזאת מתפשטת חוץ לגבול הזה. ידיעה השניה בענף הכוונה, הוא, שהמאציל ית"ש ברא את העולם להיטיב לנבראים הטבה שלימה - שיקבלו בזכות ולא בצדקה. ועל כן שם כל הסדר הגדול הזה, סוף סוף אחר הרע בא הטוב. והס"א נאכרת, והקדושה

- 1) דעת מידותיו
- 2) הדמיה
- 3) גילוי יחודו

אצל הרמח"ל העסק בחכמת הקבלה הוא לא עסק בידיעת מידותיו - שהרי ממילא אינם מתארים אותו, אבל העסק הוא בהנהגה ותכליתה: גילוי יחודו. הכירור של הנהגת ה' את עולמו, דהיינו אך ה' יתברך מנהיג את ברואיו ולקראת מה הוא מנהיגם, זאת בעצם המצוה של ידיעת ה' ע"פ הפסוק: וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלוקים (דברים ד, לט; ד"ת סי' לד). אצל הרמח"ל הקבלה איננה עוד סניף ביהדות, כגון: המדרש, המוסר וכו', היא העצמות של היהדות. "כי כל חכמת האמת אינה אלא חכמה מראה אמיתת האמונה - להבין כל מה שנברא או שנעשה בעולם, אך יוצא מן הרצון העליון, ואיך מתנהג הכל בדרך נכון מן האל האחד ב"ה, לגלגל הכל, להביאו אל השלמות הגמור באחרונה" (קל"ת, פתח א, עמ' א).

הקבלה היא המשא ומתן באמונה; והעניינים הנשגבים האלה של ידיעת ה' והנהגת עולמו אינם דברים פשוטים, שדי בהם קבלה סתם², אלו דברים שטעונים כירור ועיון גדול, לפחות כמו הש"ס³. תורת הקבלה נהפכה לתורת האמונה, אבל דא עקא הלשון של המקובלים היה לשון של

גשלות, ואז יקבלו כל הגשמות בזכותם. וכן הוצרך שלפעמים תשלוט הסי"א, או האומת העולם, עד שיטהרו ישראל. ואחר זה - נמשך הנהגת כל המדות. ומי שלא הגיע לידיעה זו נקרא שלא הבין כלום. ידיעה השלישית] בכתוב, שהיא ידיעה נפלאה מאוד, והוא שהמאציל ית"ש רצה לגלות יחודו, להראות כי אני ראשון ואני אחרון, ועל כל פנים כל קלה תהפך לברכה, וכל רע יחזור לטוב. ח"ס: אורך ה' כי אנפת בי וכו'. ואחר זה נמשך הידיעה של כל הספירות - שחזרת כלם אל היחוד העליון של הא"ס ב"ה. זה הדבר לא הרשג כל כך בחייו. והוא באמת עיקר אמונתו של ישראל - לדעת יחוד המאציל ית"ש, ולהגיע לזאת הידיעה צריך [יגיעה] רבה. ומי שהגיע [הוא] המבין כל ענייני החכמה בעומק גדול. אך מי שלא הגיע לפחות לשנייה - ודאי לא הבין כלום.

2. ראה ד"ת סי' א, לד.

ראה ביכ שליה הקדוש, פרשת שמות, וארה: 'למען תדע כי אין כיהו"ה אלהינו (שמות ת, ו), למען תדע כי אני יהוה בקרב הארץ (שם יח), בעבוד תדע כי אין כמני בכל הארץ (שמות ט, יד), שלוש תדע אלה, הם - מציאות הש"י, והשגותו, ויכולתו. אין כיהו"ה אלהינו כי הוא מחויב המציאות, והוא הממציא את הכל - כל העולמות העליונים ותחתונים. כי אני יהוה בקרב הארץ, אמר על השגותו יתברך. בעבוד תדע כי אין כמני בכל הארץ, וזמו על יכולתו יתברך, כי הוא יכול על כל היכלים. וכן נצמיינו לידע דבר זה בידיעה אמיתית, ולא די באמונה מצד הקבלה, רק ידיעה בלב מצד ההשגות, כמו שנאמר (דברים ד, לט), וידעת היום והשבות אל לבבך כי יהוה הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת. ירה"ה הוא האלהים זהו מציאת הש"י, בשמים ממעל ועל הארץ מתחת זהו השגותו בעליונים ובתחתונים, אין עוד זה מורה על יכולתו. כי אין בלתו להיות בעל יכולת במחולט, כי הוא יתברך יכול על כל היכלים, וברצונו יתברך נוהן יכולת למי שירצה, וברצונו נוטל. וכל זה צריך לידע בלב ולהשיג נוסף על קבלת האמונה". ראה עוד מה שכתב שם מילים כדבונות, בדברו, דרך אגיו על אלישע-אדו: דק שומאמן מצד הקבלה בקל יוכל להתפתות לעווב אמונתו אף כשהוא צדיק וישר אינו הולך אחר עצת יצו הדע, כי אפשר שיפתוהו חטאים לומר כי אין ממש באמונה זו חס ושלוה, והוא יהיה פתי להאמן וישנה אמונתו... (הגהות לשער האותיות, ביאה כא)

3. בדרך חכמה דמחזיל מציין שיעקב העין יהיה באלקות; עיי"ש בסוף מסילת ישרים, מכך ומחזיל.